

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

8

1911

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

αὐτὰ ἀντιβολῆς. Οὕτως ἐν μὲν τῇ ἀναγνώσει τοῦ Πίνακος **25** ἐν σ. VI στ. 2 γραπτέον αὐτῶν ἀντὶ αὐτοῦ· ἐν δὲ στ. 23 σ. XVI Πίν. **28** γραπτέον σημειῶσαι ἀντὶ σημειῶσαι· ἐν δὲ σ. XV στ. 15 Πίν. **41** ἀντὶ ταῦτ' ἄγραπτέον ταῦτα καὶ στ. 16 ἀντὶ ἡ γραπτέον ἦ. Πολὺ δὲ πλείονα εἶνε τὰ παρανεγνωσμένα ἐν τῷ Πίνακι **40**, ὅπου ἐν μὲν στ. 2 τῆς σ. XIV ἀντὶ διαρισμὸν γραπτέον διωρισμένον· ἐν δὲ στ. 35 ἀντὶ οἱ γραπτέον οἶον, ἐν δὲ σ. XV στ. 1 ἀντὶ ὑψημιόλιον· ἐπίτριτον γραπτέον ὑψ' ἡμιόλιον καὶ ἐπίτριτον, ἐν δὲ στ. 52 ἀντὶ ὑποπρόθεσις γραπτέον ὑπὸ πρόθεσις. Ἐν δὲ τοῖς ἀπογράφοις βιβλιογραφικῶν σημειωμάτων παρατηρητέα τὰ ἐξῆς· Ἐν τῷ Πίνακι **29** σ. XII ἀντὶ παντευγενοῦ(ς) εἰκάζω ὅτι ὁ κῶδιξ ἔχει Παντευγένου ὅπερ εἶνε τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἐν τῷ σημειώματι μνημονευομένου Λέοντος. Εἶνε δὲ τὸ Παντεύγενος καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν βυζαντιακὸν ἐπώνυμον. Τὸ δὲ ὅλον ἐκεῖνο βιβλιογραφικὸν σημείωμα ἔπρεπε νὰ παρατηρηθῆ, ὅτι δὲν εἶνε πεζόν, ἀλλὰ σύγκειται ἐκ χωλιάμβων. Ἐν τῷ σημειώματι τοῦ βιβλιογράφου τοῦ Πίνακος **36** σ. XIII ἡ λέξις . . . νεύοντος συμπληρωτέα εἰς ἡγουμενεύοντος. Ἐν τῷ Πίνακι **30** σ. XVI ἀντὶ τοῦ ἱέραξ γραπτέον τοῦ ἱέρακος. Ἡ παρανάγνωσις προήλθεν ἐνεκα καταπληκτικῆς ἀληθῶς ὁμοιότητος τῆς καταλήξεως κος πρὸς τὸ γράμμα ξ.

Τέλος παρατηρητέον, ὅτι ἐν τῇ βραχείᾳ βιβλιογραφίᾳ τοῦ Προλόγου τῆς συλλογῆς ταύτης ἐνθα μνημονεύεται ἡ Παλαιογραφία τοῦ Thomas ἴδει νὰ μνημονευθῆ καὶ ἡ ἐμῇ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μακρᾶλῃ μεταφρασίς, ἧς τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν παλαιογραφίαν ἀναφερόμενον μέρος ὑπέστη πλείστασῶσας μεταβολὰς καὶ προσθήκας, ὧν ἐνεκα ἐθεωρήθη ὁλοκαί νέον ἔργον.

Χριστιανική Κρήτη. Creta Christiana. Περιοδικὸν κατὰ τετραμηνίαν ἐκδιδόμενον ἐπιμελίᾳ τῆς ἐν Κρήτῃ ἐκκλησίας. Ἔτος Α' Τεύχος Α'-Β' διπλοῦν. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Στυλ. Μ. Ἀλεξίου. 1912. Εἰς 8ον σ. η', 378.

Θερμὰ συγχαρητήρια εἰς τὴν Μοναστηριακὴν Ἐπιτροπεῖαν τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης καὶ εἰς τὸν πρόεδρον αὐτῆς, τὸν σεβασμιώτατον μητροπολίτην Κρήτης κ. Εὐμένιον ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ ἰδέᾳ τῆς διὰ χορηγίας τῶν ἐν Κρήτῃ μονῶν ἐκδόσεως τῆς Χριστιανικῆς

Κρήτης. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο σκοπόν προτίθεται τὴν ἐκδοσιν ἀνεκδότων χειρογράφων ἀναφερομένων εἰς τὴν θύραθεν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἰδίως ἱστορίαν τῆς νήσου. Ἰκανὸν εἶνε ἤδη τὸ περισυνειλεγμένον ἐν αὐτῇ τῇ Κρήτῃ ὕλικόν, ὅπερ θάποτελίση τὴν βάνην τῶν περιεχομένων τοῦ περιοδικῷ τούτῳ. Ὑψη ἱστορικὴ καὶ γλωσσικὴ παντοία, δημοσιὰ γραμματὰ καὶ ἰδιόγραφα τῶν βυζαντιακῶν χρόνων καὶ τῶν ἡμερῶν τῆς βενετοκρατίας, κείμενα πεζὰ καὶ ἔμμετρα, ἐπιγραφαὶ καὶ λαογραφικὸν ὕλικόν, κατάλογοι κωδίκων καὶ βιβλιοκρισίαι θὰ συναποτελέσωσι συμβολὴν ἐξακρέτως πολύτιμον πρὸς διαφώτισιν τῆς γλώσσας, τῆς ἱστορίας, τῶν τυχῶν τῆς ἐκκλησίας, τῆς τέχνης τῆς μεγάλης νήσου. Πᾶν ὃ τι κρητικόν θὰ περιλάβῃ ἡ Χριστιανικὴ Κρήτη, ἀρρομένη τὴν ὕλην αὐτῆς οὐ μόνον ἐξ αὐτῆς τῆς νήσου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀλλαχοῦ ἐγκατισπαρμένων πλουσίων πηγῶν τῆς μεσοχρονίου κρητικῆς ἱστορίας, ἐν αἷς πρωτοστατοῦσι τὰ ροχία τῆς Βενετίας.

Τὸ προκείμενον ἡμῖν πρωτοδεύτερον τεῦχος τοῦ περιοδικῷ παρέχει τηλαυγὲς πρόσωπον τοῦ ὅλου ἔργου, εἰς ὃ οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν νὰ εὐχηθῶμεν ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ ὡς ἤρχισι. Πράγματι τὸ ὅλον τοῦτο διπλοῦν τεῦχος ὀφείλεται εἰς τὴν φιλοπονίαν τοῦ κ. Στεφάνου Ξανθοῦ-δίδου, ὅστις ἐπέχειργάσθη αὐτὸ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκείνης προσοχῆς καὶ μεθόδου, ἣτις διακρίνει ἅπαντ' αὐτοῦ τὰ ἔργα. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκδίδει ἑκατὸν ἐξ κρητικῶν συμβόλαια ἐκ τῆς βενετοκρατίας, προερχόμενα ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ μονῆς τοῦ Ἀρετίου, κτισθείσης περὶ τὸ 1600 καὶ κειμένης ἐν τῷ δήμῳ Φουρνῆς τῆς ἐπαρχίας Μιραμπέλλου, καὶ ἀποκείμενα νῦν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μουσείου Ἡρακλείου. Ἐν προλόγῳ περισπουδάστῳ ὁ ἐκδότης πραγματεύεται α') τὴν ἱστορίαν τῶν ἐγγράφων τούτων, β') τὰ περὶ τῆς μονῆς Ἀρετίου, γ') τὰ περὶ τῶν ἐγγράφων, δ') τὰ περὶ τῶν συμβολαιογράφων (νοταρίων) Κρήτης, ἀξιολογώτατα διδάσκων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ περὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου τοῦ ἀξίου μὲν μεγάλης προσοχῆς ὡς πρὸς ἅπαντα τὸν μεσαιωνικὸν ἑλληνισμόν, ἥκιστα δὲ μέχρι τοῦδ' ἐξητασμένου, ε') τὰ περὶ τοῦ περιεχομένου καὶ τῆς σημασίας τῶν ἐγγράφων καὶ στ') (γρ. ζ') περὶ τῆς μεθόδου τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐγγράφων. Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ κεφαλαίῳ ἐπαρκέστατα δικαιολογεῖ διὰ τί τὰ κείμενα ταῦτα ἐξιδῶκεν ὡς ἔχουσιν ἄνευ διορθώσεων. Εἰς δὲ τοὺς λόγους οὗς ἐκθέτει πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλος, ὁ κυριώτατος, ὅτι αὐτόγραφα κείμενα

πρέπει πάντως να εκδίδονται για περιηλθόν εις ἡμᾶς, διότι ἄλλως διορθοῦντες αὐτὰ ἐπιχειροῦμεν νὰ διορθώσωμεν αὐτὸν τὸν γράψαντα καὶ νὰ μεταβάλωμεν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκείνου γραφέντα.

Εἶνε δὲ τὰ ἔγγραφα ταῦτα γλωσσικῶς τε καὶ ἀπὸ ποικίλων ιστορικῶν ἀπόψεων διδακτικώτατα, ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ 1575 καὶ ἐξικνούμενα μέχρι τοῦ 1643, ἤτοι δύο ἔτη πρὸ τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς. Τὴν σημασίαν τῶν ἐξ αὐτῶν διδασμάτων σαφέστατα καταδεικνύει αὐτὸς ὁ ἐκδότης δι' ὧν λέγει ἐν σ. 13-14. Διαφωτίζει δὲ τὰ κείμενα ἱστορικῶς, τοπογραφικῶς καὶ γλωσσικῶς, ἐρμηνεύων τὰς τε λέξεις τὰς εἰς τὸ ἐπιχωριάζον ἐν τῇ Κρήτῃ ἰδίωμα ἀνηκούσας καὶ τὰς ἐκ τῆς ἰταλικῆς εἰλημμένας διὰ σημειώσεων ἐπομένων εἰς ἕκαστον τῶν ἐγγράφων. Φέρουσι δ' αἱ σημειώσεις αὗται ἀριθμοὺς ἀνταποκρινομένους πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀριθμοὺς τοὺς ἐγγραφέντας ὑπ' αὐτοῦ ἐν τοῖς κειμένοις. Ἄλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι οὕτω διακόπτεται ἡ ἀλληλουχία τοῦ κειμένου. Ὀρθότερον εἶνε νὰ παρατίθεται ἐν τῇ ὄψ τῶν κειμένων ἀριθμῆσις κατὰ πέντε στίχους, ἀναγκαῖα καὶ ἄλλως χάριν εὐκολίας τῶν εἰς τὰ κείμενα ταῦτα παραπομπῶν ὑπὸ τῶν θελούντων ἀργότερον νὰ παραπέμπωσιν εἰς αὐτὰ, εἰς δὲ τοὺς ἀριθμοὺς τούτους τῆς παρασελίδου ἀριθμῆσεως νὰ αναφέρονται αἱ κατόπιν σημειώσεις.

Ἄξιον προσοχῆς εἶνε, ὅτι, καθ' ἃ διδασκόμεθα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. VIII ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1591, ἐπιχωριάζε καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ τέλος τοῦ νεραντζίου, περὶ οὗ ἴδε Νέον Ἑλληνομνήμονα Τόμ. Δ' σ. 472 καὶ Τόμ. Ε' σ. 489.

Καὶ τὸ δεῦτερον δὲ ἄρθρον τοῦ τεύχους τούτου εἶνε ἔργον τοῦ κ. Σκνθουδίδου. Εἶνε δὲ βιβλιοκρισία περιέχουσα παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸ ποίημα τοῦ Κρητὸς ποιητοῦ Ἀντωνίου Ἀχέλη τὸ ἐπιγραφόμενον « Μάλτας πολιορκία » καὶ τυπωθὲν μὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1571 παρὰ Χριστοφόρῳ τῷ Ζκνέτω, ἐπανεκδοθὲν δὲ τῷ 1911 ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ κ. Οὐβέρτου Pernot. Διὰ τῆς βιβλιοκρισίας ταύτης πολλὰ τῶν κακῶς ἐκτετυπωμένων ἢ παραδιωρθωμένων χωρίων τοῦ στιχουργήματος τοῦ Ἀχέλη ἐρμηνεύονται ἢ ἐπανορθοῦνται.

Τὸ τεῦχος συμπληροῦται διὰ δύο ἀξιολόγων πινάκων, ἐνὸς μὲν λέξεων (τῶν σπανιωτέρων καὶ ἰδιωματικῶν καὶ ξενικῶν) καὶ πραγμάτων, ἐνὸς δὲ τῶν κυρίων καὶ τοπικῶν ὀνομάτων. Οἱ πίνακες οὗτοι

εἶνε ἀναγκαιότατοι μὲν, ἐξαιρέτως δὲ συντεταγμένοι. Μόνον δὲ ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ συστήσωμεν, ὅπως ἐν τῷ μέλλοντι χάριν μείζονος ἐνοτήτος καὶ ἐξοικονομησεως χώρου οἱ τοιοῦτοι πίνακες παραθέτῶνται οὐχὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ τεύχους, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκδόσει ἐκάστου τόμου τοῦ περιοδικοῦ.

Τέλος ἀντάξιον τῶν λοιπῶν σελίδων τοῦ τεύχους εἶνε τὸ ἐπιστάγραμμα αὐτοῦ, τὸ «Σημείωμα διὰ τὰ οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα τῶν ἑγγράφων τοῦ Ἀρετίου».

Τοιοῦτο τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον τοῦτο τεῦχος τῆς Χριστιανικῆς Κρήτης. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἔργον θὰ προκόψῃ. Οὐ μόνον ὁ τῆς πρωτοβουλίας καὶ προστασίας τῆς ἐκδόσεως ἀναλαβὼν διακεκριμένος ἱεράρχης, ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτος τοῦ περιοδικοῦ συνεργάτης παρέχουσιν ἀσφαλεῖς ἐγγυήσεις περὶ τῆς συνεχίσεως τῆς ἐπιτυχίας. Ἐχει δ' ἄλλως ἀναδειξοῦν ἡ Κρήτη καὶ ἄλλα ἐπιφανῆ τέκνα συνδέοντα τὸν ἔρωτα τῆς ἰδίας πατρίδος πρὸς τὴν θεραπείαν τῶν γραμμῶν, ὡς τε οὐδαμῶς δισταζόμεν, ὅτι καὶ ἄνευ τῆς ἐπικουρίας ἄλλων Ἑλλήνων λογίων, ἧτις ὁμοίως δὲν θὰ λείψῃ, θὰ δυνηθῇ νὰ διαλευκανθῇ σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς Χριστιανικῆς Κρήτης ἡ ἱστορία καὶ ἡ γλῶσσα τῆς μεγάλης νήσου. Ἐν καὶ μόνον εὐχόμεθα, ὅπως τὸ μέγα αὐτῆς παράδειγμα, μετὰ τοῦς διὰ τῶν ὀπλων ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας ἐπιβαλλομένης ἐν τελείᾳ αὐτοσυνειδησίᾳ καὶ αὐταρκειᾳ νὰ στήσῃ περιφανές μνημεῖον τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς βίου ἐν τῷ παρελθόντι, νὰ μιμηθῶσι καὶ αἱ ἄλλαι κατὰ τόπους ἑλληνικαὶ πατρίδες καὶ νὰ φιλοτιμηθῶσιν ἐν ἀγαστῇ ἀμίλλῃ ἵνα ἐκάστη διαχύσῃ πάσῃ δυνάμει τὸ φῶς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐπιστήμης εἰς τὰς σελίδας ἐκεῖνας τοῦ ἐπιχωρίου παρελθόντος, ὅσας τῶρα σκιάζει ἡ ἀγνοια ἢ ἡ λησμοσύνη.